

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 15.

Laupäeval, 19. augustil 1922.

IV aastakäik.

S i s u: M. T.: Noorsoo sõjawäeline ettevalmistus. — M.: Nõukogude Wenemaa sõjaline seisukord. —
J. Al-t: Leheküljed wabadussõjast. — Alampolkownik August Kilk †.

Noorsoo sõjawäeline ettevalmistus.

(Järg).

Korraliku füüsilise kasvatuse puudel o'lid ja on praegu nekrutid kehaliselt wäljaarenemata, saamatud, kohmetud ja arad. Rahwawäes kulub palju aega ja energiat selleks, et spordi, wõimlemise, riwiõppuse ja rännakute abil noormehi sõjatarwetele wastawalt üksikult wälja treenerida, nende häält, pilku, seisakut ja wäljaastumist sõjameheliselt kindlaks ja julgeks kaswatada, neid harjutada sõjaliste raskuste kandmises wisadeks, wõitluses teadlikkudeks ja riikliselt mõtlewaiks kodanikeks ning siis liita ühiseks wõitluswõimsaks sõjawäeliseks üksuseks. Praeguse rahwawäe süsteemi juures tarwineb nende sihtide saawutamiseks palju aega ja waewa ning eesmärk pole siiski tabatud täies nõuetele wastawas ulatuses. Tulewik nõuab riigilt kodanikke, kes suudawad teadlikult wõidelda ühel ja samal ajal oma olemise eest looduses ja ühiskonnas ning rahwa enamuse poolt tunnustatud sotsiaalse korra eest lahingwäljal.

Sõjawäelise kasvatuse sidumine üldkaswatusega aitab kaasa töö printsibi wõimulepääsemiseks meie koolis ja seab meie noorsoole wäljaspool kooli haiglase poliitilise noorproletaarsuse asemele sihid ja huwid, mis asetaks noorsoolikumise rahwa füüsilise ja waimlise terwenemise tasapinnale. Sõjaline kaswatus ühes kodu, kooli ja seltskonnaga kaswataks terweid, kindla iseloomuga, wärske waimuga, teadlikke ja riikliselt

mõtlewaid kodanikke, kes tarbekorral wõiwad ja tahawad end üldsihtide saawutamiseks painutada kindla ja walju distsipliini alla.

Noorsoo sõjaline ettevalmistus kuulub sõjaministeeriumi ja haridusministeeriumi kompetensi. Päähuwi peab olema asja wastu esimesel, kuna teine ainult sedawõrd on huwitatud, kuiwõrd sõjaline kaswatus aitab kaasa rahwa kombelise ja füüsilise kasvatuse teostamiseks ning kui suures ulatuses sõjaline kaswatus koolis teostetaw, ilma et tema takistaks õpitöö üldkäiku. Ülesande teostamiseks ja töö organiseerimiseks tuleks sõjaministeeriumil esimesed sammud astuda, koguda andmeid, töötada wälja organisatsiooni, töö ja seaduse kawa, millega esineda riigikogule. Küsimus tuleb riiklisele ja rahwuslikule seisukohale asetada ja sellelt wälja minnes ka lahendada.

Minu arwates peaks terve noorsoo sõjalise ettevalmistuse juhtimine ja korraldamine alluma mingisugusele keskorgaanile sõjaministeeriumis, olgu see õpetuskomitee, eri inspektor, ehk kaitseliidu päästaap. Meie senise praktika järele wast süsteemi ühtlustuse mõttes kõige kohasem oleks — inspektor. Järgmine instants asuks igas maakonnalinnas. Kohustus wõiks olla ühendatud kuidagiwiisi rahwawäe ehk kaitseliidu ülema kohustega. Temal wõiks olla abiline wastawa

eriharidusega. Üks isik maakonna pääle wõiks anda ainult üldjuhtnõõre organiseerimises ja õpetamises, kuna tegeliku töö tarwis peaksid olema instrktorid igas kihelkonnas.

Meil on seni olemas nimepidi kaitseliit, kelle ülesandeks peaks olema rahwa sõjaline korraldamine. Temal on teatawasti ka spordi instrktori koht ettenähtud. Wõib olla, kui nendele kohtadele seadida wastawalt ettewalmistatud isikud, siis sama instituut kõlbaks juhtima maakonnas ka noorsoo sõjalist kaswatust. Oieti ongi olulisem ja elementaarsem osa sõjalises kaswatuses spordi ja füüsilise kaswatuses käes. Nõnda, et seadides spordiõpetust koolides ja wabaharjutusi noorte ringkondades väljaspool kooli laiemale ja kawakindlamale, sõjawäelisi elemente sisaldawale alusele — oleks esimene samm astunud.

Üks isik maakonnas wõiks oma tööd ainult sel juhtumisel wiljakalt teha, kui on olemas kohtadel koolides õpetajad ja seltsides wilunud sportlased, kes wõiksid õpetada ja edendada sporti edukalt. Praeguse õpetajaskonna wõimise juures aga on weel elementaarsemgi füüsilise kaswatus koolides läbiwiimata. Spordiseltse on wähe ja nad töötawad juhuslikult, wõhikutega eesotsas. Sellest on tingitud tarwe wähemalt ühte instrktorit määrata igasse kihelkonda. Tema ülesanne oleks juhtida ja korraldada spordiseltside asutamist ja olla nendes tegelikuks õpetajaks. Koolide suhtes oleks tema nõuandjaks, aga tarbekorral ka tegelikuks õpetajaks ehk juhatajaks.

Et saawutada kooskõlalist ja kawakindlat töötamist ja loota tagajärgi, selleks tulewad keskorganis üld juhtnõõrid, korraldus ja kawa sõjaministeeriumil täielikus üksmeeles haridusministeeriumiga välja töötada. Rahwawäe ülemad ja tegelikud instrktorid peaksid alati rehkendama kooli, õpetajate ja seltskonnategelaste huwidega. Füüsilisele kaswatussele pühendasid juba wanad ajaloolised rahwad rohkesti aega ja tähelepanu, mis kaudselt ja nende eneste teadmata sageli awaldas mõju rahwa sõjaliste wõimete wäljaarendamise pääle, saates sõjawäkke terveid, teadlikke ja isamaad armastajaid noormehi. Sihilist sõjawäelist kaswatust leiame Saksa koolis juba läinud aastasaja esimesel poolel. Ühise ja tugewa Saksamaa — kes löi prantslasi — loomise pääteened kirjutetakse rahwakooliõpetajate arwele, kes istutasid noorsoo hinge tulist isamaa-armastust ja oskust ning tahtmist endid ohwerdada tema eest. Ilmasõja algades leiame Saksa

kooli täiesti militaristlises waimus sisse seatuna; 10-aastased lapsed mängiwad sõjamänge, marsiwad püsside ja keppidega riwis; koolide seintele on riputatud tähtsamate riigimeeste, wäejuhtidekangelaste ja seltskonnategelaste pildid, kelle elulugusid ja tähtsust riigi ja rahwa elus iga õpilane teab ja soowib nende sarnaseks saada; samuti leiame koolitoa seinalt mõnede naaberrahwuste tüüpe, keda õpetetakse tundma kui riigi ja rahwa waenlasi; nii teadis enne ilmasõda iga Saksa koolijüts, et inglased, prantslased ja wenelased on nende waenlased, kellega mehena kord sõidada tuleb.

Ka Wenemaal taheti rahwast koolide kaudu sõjawäeteenistusele ette walmistada. Selleks seati sisse 1908 aastal keskkoolidesse sõjawäeline gümnaastika ja harjutused püssidega, mis aga oma nähtawa militaristlise tagamõtte ja oskamata käsituse juures soowitawaid tagajärgi ei annud, waid ennem opositsiooniwaimu sõjawäe wastu kaswatasid.

Eesti koolis on sport ja wõimlemine tema olemise esimesest päewast pääle kui füüsilise kaswatusse tähtsamad elemendid arwele wõetud. Kuid eriteadlaste puudel lonkab see kaswatusharu seni koolides, iseäranis maal. Kui uus mõte pole ta weel igalpool läbi löönud, seepärast hoitakse temast asjata kaugemale, oskamattuse, ruumide ja õpewahendite puuduse ettekäändel. Et aga füüsilise kaswatussega koolis walmistada noormehi sõjawäeteenistuseks, pole seni kõne allagi wõetud.

Nõukogude Wenemaa praegused wõimukandidad on noorsoo sõjalise ettewalmistuse füüsilise kaswatusse kui ka koolide kaudu üldõpiainete kaasas tõsiselt wõtnud. Wähemalt teoreetiliselt on seni rohkesti kirjutatud.

Lääne-Euroopas — Prantsusmaal, Belgias, Schweitsis ja ka Poolas n. n. e. — on noorsoo sõjawäeline ettewalmistus laias ulatuses maksmapandud ja selleks isegi eri seadused välja töötatud. Säälinewad kaks momenti — kooliaeg 7—16 ja noormehe iga 16—20 aastani. Asja juhiwad sõjawäe asutused.

Kaswawa noorsoo sõjawäeline ettewalmistus meie juures peaks jagunema kahte ossa — koolis ja väljaspool kooli.

Koolis juhiwad tööd täielikult õpetajad, kuid neile abiks wõiwad olla sõjawäe instrktorid. Kogu töö peab aga tehtama sõjawäeasutustelt saadud kawa ja juhtnõõride järele.

Sõjawäeline kaswatus koolis tuleb siduda üldõpiainetega töökooli printsiibi põhjal. Ta peab kaasa aitama selleks, et kool walmistaks riigile praktilisi kodanikke, kellele ükski koolis õpitud teadusharu ei jääks surnud ba'lastiks.

Kui puudulik senine sõjawäeline kaswatus ka oleks, siiski on tema hääks küljeks isiku füüsiline arendamine. Wõrdluseks wõetagu noormees-nõkrut, kes ilmub esimest korda kasarmusse, ja wana sõdur. Esimene on kohmetu, lõdew, paindumatu, aeglane, distsiplineerimatu, nõrga wastupidawusega, räägib tasase häälega, käib lohakalt riides jne. Sellele sootu wastandiks on mees, kes juba kauemat aega kasarmus on wiibinud. Eriti tähelepanaw oli see wahe wähemkultuurilises Wene sõjawäes enne ilma sõda. Meil pole see wahe nii terawalt märgataw, sest meie nooredmehed on teenistusse astudes rohkem wäljaarenend; teisest küljest ei suuda ikkagi lühike teenistusaeg praegusest materjalist ja praegustes oludes walmistada eeskujulikke sõjamehi.

Sõjawäes harjub isik tegutsema organisatsioonis, mis ei jäta mõju awaldamata ka tema eraelus pärast teenistust. Minu arwates ei teeks kurja, kui ühiskond harjuks tegutsema sõjawäeliselt, mitte automaatsuse ja shabloonimõttes, waid distsipliini, täpsuse, kiiruse, korralikkuse ja wastutuse mõttes seltskonna ees. Sääluures ei tohi muidugi isiku loomiswõime awaldamine ja leidlikkus takistatud saada.

Sõjawäelise kaswatuse all ei wõi milgi tingimisel kujutada wastikut kasarmu mushtreerimist, waid seda peab mõistma kui üldist kodaniku kaswatust teowõimuliseks ja ühiskonnale kasulikuks kodanikuks ning eriti wabariigi kaitsewäelase kohuste täitjaks.

Kui sõjawäeline ettewalmistus ja kaswatus kujunewad alalisteks kodanikkude kaswatuse elementideks töökoolis ja wastawates oludes, siis wõib kindel olla, et kool annab meile inimesiterwikuid, sõjamees-kodanikke, kellel on kõik sõjamehe positiivsed omadused, mida nad oskawad ka produktiivsele tööle rakendada rahwa ja riigi kasuks. Ainult ühendatud kodanline ja sõjawäeline kaswatus annab wabariigile kodanikke kindla iseloomuga, mõistliku distsipliiniga, mehiseid, sügawa au- ja kohustustundega, kes oskawad endid walitseda ja distsipliini alla painutada, wõiwad energiliselt ja wisalt töötada kõige ebasoodsamates tingimistes, nagu seda sõda on.

Asjata oleks wastawa sotsiaalse ja riiklise korra juures karta, et kool sõjalise kaswatuse

sissewiimise läbi wõiks muutuda militarismi taime-lawaks, nagu seda oli Saksa kool ja millisena soowiti näha Wene keskkooli 1908 aastast alates.

Lapse eneseawaldused algawad ikka mängudega. Pannes neid mängu ligemalt tähele, leiame neis rohkesti sõjalisi elemente. Inimene kannab eneses wõitlustungi idusid ürgajast pärituina, kus inimkond alalises ja otsekoheuses wõitluses oli elukardetawate hädaohtudega igal sammul. Juba instinkt dikteerib, et mees peab oma kodu kaitsma. Oige kaswatuse ülesanne on laste mängu ja selles awalduwat sõjakat elementi ainult õigesse rööpasse juhtida, et sellest wõrsuks rahwawäelasele tarwilik kangelasemeel. Siin olgu nimetatud püssid, ratsutamised, kindluste ehitamised, lumilahingud, rööwkäigud ja muud sõda kujutawad tegutsemised, mida lapse fantaasia ja teadmine iganes suudawad esile manada.

Mängude sisuks wõiks kasutada ajaloolisi sõjakäikude ja lahingute kirjeldusi, mis teeks ajaloo õpetamise näitlikuks, huwitawaks ja sündmustiku kergesti meelespeatawaks. Ka mängud muutuksid huwitawamaks. Nad kujuneksid wäikesteks maanõowriteks, kus järk-järgult ajaloolisi radu mõõda jõutaks kuni praeguse keerulise taktikani ja tehnikani. Siin omandaksid lapsed kaswatawa mõju kõrwal ka elementaarsed mõisted wäljamäärustikust ja lahingute korrast.

Mängudest areneb laste kaswades wälja sport kõigis oma harudes. Sport meelitab igat noort inimest kõigepäält kui oma wõimiste ja mehise awalduswõimalus. Spordi ja wõimlemise õpetamine tulebki nii korraldada, et need inimese loomulised omadused saaksid arendatud nõnda, et nad isikule enesele ja ühiskonnale tuluks oleksid. Õpetamise juures tuleb kasutada loomulikku wõitlustungi, kuid ühtlasi ka aegsasti hoiduda tema haiglasteks kireks muutumise eest. Füüsilise kaswatuse tähtsus on meil tunnustatud, kuid tema ellupääsmine on seni takistunud. Paremail juhtumisel on lepitud wõimlemisega Wene, Rootsi ja Sokoli süsteemide järele. Seni on wõetud sporti ja wõimlemist kui ettekirjutatud õpiaineid, ega pole suudetud leida neis positiivseid füüsilise kaswatuse elemente. Pole püütudki süweneda nende mõttesse ega murtud wäga palju pääd teostuswõimaluste kallal.

Sõjawäeliselt peawad sport ja gümnaastika ette walmistama riwile, wastupidawusele rännakutel ja lahingutes ning takistuste ärawõitmiseks sõjas.

Näitusena wõiks nimetada järgmisi spordi kujusid: käik lihtne ja rakmetes, jooks lihtne ja takistuste ärawõitmisega, ronimine, hüpped kõrgusse ja kaugusse, jalgpall, ujumine, sõudmine, uisutamine, suusasõit, wehklamine, ratsaning jalgrattasõit.

Järgnewais ridades püüan waadelda, kus ja kui suurel määral on spetsiaal sõjaline õppus läbiwiidaw koolis, kas puhtal kujul ehk seotuna üldõpiainetega.

Sõjalise õppuse luukere on riwi. Kool peab andma nõorele mehele elementaarsed mõisted ja

kogemused riwiõppuses spordi- ja wõimlemis-harjutuste kõrwal. Mõlemil on algnõuded ühed ja samad — üksik wäljaarendamine ja kollektiivsed übermoodustused ja wäljaastumised. Soodsail juhustel tarwineb esialgul teadmatalt ja pärast juba teadlikult sügawamaid kaldumisi lubada riwi eriliste wõtete walda. Kool peab andma elementaarsed teadmised: üksikõppus kõigi määruste ja käsklussõnadega; mõisted riwist, ühe ja kahe rea õppusest; rühmaõppus, liikumine kolonnides; ahelõppus.

(Järgneb).

M. T.

Nõukogude Wenemaa sõjaline seisukord

1. augustiks 1922 a.

Sõjawäe ringkonnad.

Nõukogude Wenemaa on käesolewal ajal järgmistesse sõjawäe ringkondadesse jaotatud:

I Petrogradi sõjawäe ringkond, ringkonna staap — Petrogradis. II. Lääne ringkond — front, ringk. staap — Smolenskis. III. Lõuna-lääne sw. ringkond, ringk. staap — Harkowis (?). IV. Moskwa sw. ringkond, ringk. staap — Moskwas. V. Wolgaäärne sw. ringkond, ringk. staap — Samaaras. VI. Põhja-Kaukasuse sw. ringkond, ringk. staap — Rostowis D/ä. VII. Eraldi Kaukasuse armee, armee staap — Tifliisis. VIII. Lääne-Siberi sw. ringkond, ringk. staap — Omskis. IX. Ida-Siberi sw. ringkond, ringk. staap — Irkutskis. X. Turkestani ringkond — front, ringk. staap Tashkendis.

Märkused: 1. Petrogradi sw. ringkonna alla käiwad: 1) Petrogradi, 2) Pihkwa, 3) Nowgorodi, 4) Olonetsi, 5) Tsherepowetsi, 6) Arhangel, 7) Wologda, 8) Põhja-Düüna kubermangud; 9) Karjala rahwa töökommuna ja 10) Komi (sõrjane) rahwa autonoom-maakond.

Ringkonna ülemaks on Gittis, staabiülemaks Enden kindralstaabist.

2. Lääne- ja Ida-Siberi sw. ringkondade ülemad alluwad punawäe ülemjuhataja abile Siberi sõjawägede jaoks, kes omakord allub punawäe ülemjuhatajale; muude ringkondade ülemad alluwad otsakohe punawäe ülemjuhatajale.

Punawäe reorganiseerimine ja wähenus.

Punawägi reorganiseeritakse uutal alustel ja teda wähenetakse kriitiliste majandus-tingimuste

sunnil. Et riwiwäe täakide arwu mitte nõrgendada, wähenetakse pääasjalikult ja osalt ka likwideeritakse seljataguseid walitsusi ja asutusi.

Juunikuu jooksul on punawägi umbes 200.000 mehe wõrra wähenenud.

Kütidiwiiside koosseisust kaotetakse ära kütibrigaadid. Iga kütidiwiis saab nüüd koosnema 3 kütipolgust ja teatud ratsa-, suurtükiwäe ja erilistest wäeosadest. Kütipoligus on 3 bataljoni; bataljonis — 3 roodu; roodus — 3 rühma; rühmas — 3 jagu ja jaos — 3 lüli. 2—4 kütidiwiisist moodustetakse armeekorpused (Petrogradi sw. ringkonnas on moodustatud 1 armeekorpus).

Piirikaitseks moodustetakse eraldi piiriwalwe diwiisid koosseisuga à 3 polku.

Punawäe täiendus.

Punawäe täiendust hästi ettevalmistatud juhtidega loetakse punawäe korraldamises erakorralise tähtsusega küsimuseks, mis pärast on wäejuhtide poolt iseäranis suurt tähelepanu pööratud sõjakoolide ja kursuste organisatsioonile ja täiendusele.

Sõjaõpeasutuste organisatsiooni ja täienduse küsimust haruteti Ukraina ja Krimmi wäejuhtide konwerentsil ja pärastpoole ringkondade ülemate nõupidamisel maikuu s. a.

Sw. ringkondade ülemate nõupidamisel arwati otstarbekohaseks sõjaõpeasutuste tegewuse arendamiseks:

1) intensiivse kihutustöö abil meelitada s. a. sügiseks õpilasi sõjakoolidesse, kus praegu puudub 50% kursante;

2) asutada keskmised sõjakoolid — kadetikorpused 15—16-aastaste noortemeeste ettevalmistamiseks sõjalises, poliitilises ja üldse hariduslikes suhtes sisseastumiseks sõjakoolidesse, sest võimata on nüüdsetes sõjakoolides igas suhtes nõrgalt ettevalmistatud juhulikult kokku seatud kursantide kontingentidest paari aastaga täiesti häid punajuhte ette valmistada;

3) punajuhtide ja kursantide majanduslikku seisukorda igapidi parandada, et noorsugu oleks ka aineliselt huvitunud sõjakoolidesse astumisest.

Tegelikus elus võetakse mitmesugused abinõud tarvitusele, et parandada sõjaõpeasutuste viletsat seisukorda ja meelitada nende täienduseks enam-vähem haritud noormehi.

Et populariseerida rahwa seas punawäe juhtide iseäranis suurt tähtsust nõukogude riigi sõjavõimu kindlustamiseks, pidi 15. juulist s. a. „punakursandi nädalal“ (неделя красного курсанта) ära peetama, samast päevast pidi algama eriline kihutustöö sõjaõpeasutuste täienduseks noorte kommunistidega. Iseäralises kommunistide erakonna keskkomitee kirjas „oblasti“ ja kubermangu kommunistide komiteedele sõjakoolide täienduse küsimuse üle nimetatakse juhtide koolid ja kursused — „wõidu sepikojadeks“ (кузницы победы) ja toonitatakse, et sõjaõpeasutuste täiendus sügisel 1922 a. on kommunistide erakonna järjekorraline ülesanne.

Sõjaõpeasutused püütakse lähendada üldisele riigi majandus-poliitilisele elule ja ühtlasi riigi administratiiv-asutuste abil parandada nende raskest varustusseisukorda, mispärast sõjakoolid ametlikult arwatakse riigi administratiiv-asutuste juurde (приписка командных школ и курсов к гражданским учреждениям).

Tegelikus wäeteenistuses o'ewate juhtide spetsialiseerimiseks ja teadmiste täiendamiseks funktsioneerivad mitmesugused kõrgemad sõjaõpeasutused.

Juhtide koosseisus on järgmised kategooriad:

- 1) alamad juhid (младший комсостав): jaoülemad, rühmaülemad abilised ja weltweebid;
- 2) keskmised juhid (средний комсостав): rühmaülematest kuni eraldi rooduülemateni;
- 3) wanemad juhid (старший комсостав): bataljonide ja polkude ülemad;
- 4) kõrgemad juhid (высший комсостав): brigaadi ülemad ja kõrgemad.

Punawäe teenistuses on praegu 1901 a. sündinud mehed. Teenistusest wabastatud on määrata aja puhkusele 1899 ja 1900 a. sündinud

mehed. Käesolewal aastal on ette nähtud wäeteenistusse kutsuda 1902 a. sündinud noored mehed, kes praegu sõjalist eelõppust „wsewobutshi“ asutustes peawad läbi tegema.

Kawatsusel on punawäes 2-aastase teenistusaja pääle üle minna.

Eriliste ülesannetega wäeosad.

Endised „we-tshe-ka“ wäeosad nimetatakse nüüd riigi poliitilise walitsuse wäeosadeks (войска госполитуправления г. п. у.).

Nimetatud wäeosade ülesandeks on: riigikorra ja poliitiline wabariigi piiride kaitse.

Riigi poliitilise walitsuse wäeosad alluwad operatiiv suhtes punawäe ülemjuhatajale ja on erilises teenistuses riigi poliitilisele walitsusele.

Moodustamisel on praegu iseäralise ülesandega wäeosad — „tshon“ (чон — части особого назначения), kes koosnewad ainult kommunistidest.

Tähendatud wäeosade ülesandeks on: 1) mäsude mahasurumine ja 2) piiriäärses raioonis sõja lahtipuhkemisel waenlase seljataha tungida, et sääl partisaantegewust alata.

„Tshoni“ wäeosad moodustetakse kubermangudes ja maakondades territoriaal süsteemi alusel ja alluwad sõjawäe ringkondades ringkonna „tshoni“ wäeosade ülemale, kes omakorda allub ringkonna ülemale.

Nõukogude wabariigi lääne piiri raioonis moodustetakse „rahwakaitse wäeosad“ (войска народной обороны), missugused koosnewad isikutest, kes ei tarwitse kommunistid o'la, kuid peawad olema usalduswäärilised nõukogude riigile.

„Wsewobutsh“.

Ühenduses kawatsetud üleminekuga punawäes 2-aastase teenistusaja pääle pannakse iseäralist rõhku „wsewobutshi“ tegewuse arendamise pääle.

„Wsewobutshiks“ nimetatakse erilised asutused, kes teostawad kogu rahwa meeskonna sõjalist õpetust (wsewobuch — всеобщее военное обучение).

„Wsewobutshi“ ülem allub punawäe ülemjuhatajale.

„Wsewobutsh“ on reorganiseeritud; tema ülesandeks on nüüd:

1) riigi ettevalmistus miilitsasüsteemile üleminekuks;

2) nooremate aastakäikude meeste sõjaline ettevalmistus enne sõjateenistusse wõtmist;

3) rahwa spordiline õpetus;

4) miilitsasüsteemi järele moodustatud wäeosade täiendus.

Tähendatud ülesannete täitmiseks on moodustatud:

1) ringkonna „wsewobutshi“ walitsused;

2) „wsewobutshi“ osakonnad kubermangu ja maakonna sõjakomisariaatide juures; „wsewobutshi“ kubermangu osad ja maakonna jaod;

3) kõrgemad, ringkonna ja kubermangu kehalise kultuuri nõukogud; eraldi piirkonna ja piirkonna spordi keskkohad.

„Wsewobutshi“ territoriaal ringkonnad ja piirkonnad on deformeeritud.

Raudteede meeskonna sõjaliseks ettevalmistuseks on asutatud 5 „wsewobutshi“ raudtee ringkonda.

„Wsewobutshi“ pääwalitsuse poolt on wälja töötatud miilitsa alustel sõjawäe organiseerimise seaduste kogu ja wabariigi raioonidesse jaotamise projekt territoriaal ringkondade moodustamiseks.

Eelettewalmistuse alla käiwad:

1) koolinoorsugu spordi õpetuse suhtes;

2) 16—19-aastane noorsugu sõjalise ettevalmistuse suhtes;

3) wäeteenistusse kuuluwad aastakäigud 20—40 aastani.

1921 a. sõjalise eelettewalmistuse tegid läbi 259.830 noortmeest, 18—19-aasta wanaduses.

Käesolewal ajal pannakse päärõhku 17—19 aastase noorsoo eelettewalmistuse pääle, iseäraliselt sõjalises suhtes ettevalmistuseks punawäe teenistusele.

„Wsewobutshi“ tegewuses on suurt tähelepanu pööratud noorsoo kehalise arendamise pääle. Noorsoo kehalise kaswatuse instruktorite ettevalmistuseks on igas ringkonnas wastawad koolid asutatud.

Punawäe pääjuht, sõjarewolutsiooni nõukogu esimees Trotski seletas XI kommunistide kongressil märtsikuus s. a, et 1. märtsil s. a. „wsewobutshile“ oli määratud 10 tuhat pajokit, ja toonitas noorsoo sõjalise eelettewalmistuse suurt tähtsust, mispärasst waja tegelikult arendada, aga mitte kitsendada „wsewobutshi“ tegewust.

„Wsewobutshi“ ülema Podwoiski üteluse järele peaks kogu Wene rahwas „wsewobutshi“ „chef“iks — toetajaks saama.

Maikuu s. a. korraldetti „wsewobutshi“ ideede propageerimiseks „wsewobutshi“ nädal (неделя всевобуча).

Moskwas ja Petrogradis on kawatsusel suurte spordi wõistluste — pidude toimepanemiseks suurepärased „wsewobutshi“ stadioonid üles ehitada.

(Järgneb).

M.

Leheküljed wabadussõjast.

Rasked wõitlused Wõru pärasst.

Wõru sihis algasid enamlased teist suuremat pääletungimist 1919 a. lihawõttepühade ajal. Nagu märtsi algulgi, hakkas waenlane Riia-Pihkwa kiwiteed põhjapoolle liikuma, kuid seekord juba hästi suuremate jõududega.

Ta oli Panikowitshi mõisast kuni Mustjõeni umbes 15 polku jalgwäe meie wastu koondanud. Kindlad teated olid 165., 7., 83., 91., 48., 49., 92., 93. ja 94. kütipolkude ning 5. Eesti kommunistliku polgu üle. Kõik nimetatud polgud olid 3-bataljonilised, igas bataljonis 3 roodu, roodus läbisegi 70—100 tikku. Panikowitshi mõisast kuni Misso mõisani wõitlesid 165., 7., 83., 91., 48. ja 49. kütipolgud ja 5. Eesti kommunistlik polk ehk endine 3. wõi 53. Wiljandi polk. Wi-

mane oli Petseri frondilt siia üle wisatud. Teised waenlaste polgud töötasid Wõru ja Mõniste sihis. Paljud neist olid Sise-Wenemaalt siia weetud, mõned isegi Ukraina frondilt. Pääle jalgwäe oli waenlane weel 5—6 kerget batareid ja ühe ratsapolgu, umbes 200 ratsanikku, meie wastu wälja saatnud.

Meestele oli seletatud, tarwis Eesti walgekaardi riismed purustada, siis wabaneb Eesti ja lõpeb ka sõda sel frondil. Siin aga kindlat wastupanekut leides, olewat uute siiatoodud polkude sõjakus, nagu wangid jutustada teadsid, tublisti langenud.

Meie jõud olid waenlasega wõrreldes arwuliselt wähemalt 3 korda nõrgemad. Waenlase

wastu seisid meie poolt Panikowitshi mõisast kuni Mustjõeni Sakala partisaanid, 2. jalgwäe polk, 1. ratsapolk, Tallinna kaitsebataljon, 2. ratsapolk ja üks Läti polkudest, enamlaste pääletungimise algul pääasjalikult ainult 1. ratsapolk, Tallinna kaitsebataljon ja Läti polk. Ka kahurwäe poolest olid meie wäeosad tuntawalt nõrgemad.

Enamlaste jõudude lõpusiht, kes Riia-Pihkwa kiwitee piirkonnast põhjapoolse edasi tungima hakkasid, oli arusaadaw ning selge — nad tahtsid lõigata raudteed Walga ja Petseri wahel, mille läbi osalt ka Petseri frondil opereeriwad wäed oleksid pidanud tagasi tulema. Seda katset tegi waenlane juba märtsikuu algul, mis teatawasti täiesti nurja läks ja ta paaniliselt pidi põgenema oma lähtekohta üle kiwitee.

Esimene suurem kordaminek oli waenlasel selle pääletungimise ajal meiega ühes sõdida Läti polgu wastu, kes mitmed hääd werstad ühe päewaga Mustjõe piirkonnas taganes ja sellega endast paremalpool meie wäed raskesse seisukorda pani, jättes tiwa lahti. See taganemine sündis 17. aprillil. Pärast seda olid ka teised selles sihis wõtlewad meie wäed waenlase suure ülejõu all sunnitud kord-korralt tagasi tõmbuma. *Lihawõite laupäewal, 19. aprillil, olid meie wäed juba weriseid wõitlusi pidades Tsooru — Rõuge — Sanna joonele taganenud, kuna 21. aprillil waenlane Wõru alla Uue-Nursi ja Wana-Kasaritsa joonele jõudis. Näis nagu oleks Wõru langes juba oodata wõinud, ja erainimeste keskel oligi hirm väga suur, milleks sõjapõgenejad weel tublisti kaasa aitasid.*

Kuid enamlastel ei läinud siiski korda Wõru linna wallata, kuigi neil suur arwuline ülekaal oli. Nad tungisid küll ägedasti pääle, kuid ei jõudnud enam endist wiisi edasi. Iseäranis wihasid wõitlusi pääletungimise waenlasega peeti Nursi — Kasaritsa liinil. Alati aeti aga enamlaste katsed nurja, misjuures meie wäed omakorda kallale tungimisi ette wõtsid ja waenlast üksikutest taludest wälja ajasid, saadi sõjasaagina mõned kuulipildujad ja muud kraami.

Sel ajal, kui Wõru all waenlase edasiliikumine seisma pandi, hakkasid meie wäed Mõniste ja Wastseliina mõisa poolt edasi liikuma, ähwardades sellega waenlast tiibadelt ja ka ta seljatagust hää

edu puhul. 22. aprillil wõeti meie wägede poolt Mõniste mõis ja Matsi talu ära, sundides waenlast Wana-Laitsina sihis taganema. Sõjasaagiks saadi 3 kuulipildujat, püsse ja muud kraami.

Ka Wastseliina mõisa poolt hakkasid meie wäed pääle tungima ja jõudsid 24. aprillil Soika — Mauri — Kirkomäe — Raupa — Pudra liinile. Waenlane pani igal pool väga wihaselt wastu, kuid selle pääle waatamata läks korda teda taganema sundida. Sõjasaagiks saadi 5 kuulipildujat, söögimoona paar koormat ja muud kraami.

Siis tungis Wõru alt waenlase ratsasalk öösel wastu 26. aprilli, umbes 30 ratsanikku, warustatud dünamiitpadrunitega, üle Loosi mõisa ja Tamme küla Dudderno raudteesillale ja katsus seda õhku lasta ning meie seljataga paanikat sünnitada; kuid saadi õigel ajal waenlase liikumisest teada ja häwiteti wiimane täiesti; hobuseid saadi 25 ümber. Ka wõru all hakkas waenlane taganema. Meie wäed jõudsid pea Rõugest läbi ning tungisid wahetpidamata edasi.

Samal ajal katsus waenlane Bogomolowa — Soika joonel kiwiteest põhjapoolse Wastseliina mõisa sihis edasi tungida. Pääletungimised selles raionis löödi kõik tagasi ja kohati nihkusid meie wäed isegi kiwitee poole edasi. Iseäralist wahwust näitas siin 2. polgu 10. rood. Wiimane wõitis Mihalkina külas kiwitee ääres 5. Eesti kommunistliku polgu 2 bataljoni kantselei ära ja sai sõjasaagiks 10 hobust. Dokumentide seas oli palju pabereid sest ajast, kui punased Tartus ja selle ümbruses wiibisid. 25. apr. tungis waenlane Akmenski küla juures samale 10. roodule pääle. Rood lõi kallaletungimise tagasi ja asus ise wastukallaletungimisele ning wiskas waenlase kiwitee äärde, saades sõjasaagiks sinelid, wankreid ja söögimoona.

(Järgneb).

J. Al-t.

Õiendus: „Sõduris“ nr. 13, lhk. 7, kus Petseri lahingus langenuid nimetakse, on leitnant Weinbergi ja al-leitnant Toss'i nimede järjekord ärawahetud; nimelt tuleb lugeda: surma sai leitnant Weinberg, kuna al-leitnant Toss ligi 9-kuulise wangistuse järele tagasi tuli.

Alampolkownik August Kilk †.

August Kilk sündis 23. mail 1881 aastal Tartu maakonnas Tähtwene wallas metsawahi pojana. Pärast Tartu linnakooli lõpetamist kewadel 1898 aastal hakkas A. K. ennast ette valmistama kooliõpetajate instituuti sisseastumiseks ja selleks otstarbeks jäi veel terve järgmise õpeaasta Tartu linnakooli juure, kus ta selle kooli õpetajate ja inspektori lahkkel kaasabil ja aitamisel hoolsalt ja edurikkalt töötas. Wahepääl selgus, et sel ajal kooliõpetajate instituudi stipendiaadiks, pääle kõigi teiste tingimiste täitmise, wõis ainult greeka-katoliku usku õpilane saada. Aga et A. K. ew. luth. usku oli, ei olnud tal mingisugust lootust stipendiumi pääle, päälegi olid tema wanemad nii kehwad, et kõiki A. K. ülewõlpidamise kulusid oma pääle ei jõudnud wõtta, seepärast tuli A. K.-l teisi teesid otsida, kuidas edasiõppimist wõiks jätkata. A. K. walis sõjawäeteenistuse, kui sel ajal ainsama tee, kus A. K. seni saadud haridusega wõis riigi kulul edasiõppimist jätkata, esiotsa junkrukoolis ja pärast sõjaakadeemias. 1900 a. algul astus A. K. wabatahtlikuna 107. Troitski polku ja järgmise aasta augustikuul Wilna junkrukooli, mis sel aastal oli ümber formeeritud junkrukooliks kolmeaastase kursusega ja sõjakooli programmiga. 1904 a. 9. augustil lõpetas A. K. Wilna junkrukooli 9. grenadeeri Siberi polgu alamleitnandina, kuid taskukella autasuna saades hiilgawa edu eest teadustes. Pärast kooli lõpetamist ei jäänud A. K. kauaks Siberi grenadeeride polku, waid juba jaanuarikuul 1905 a. sõitis sõjawäljale Mändshuuriasse. 1910 a. kewadel tegi A. K. sõjaakadeemiasse sisseastumise eelkatse esimeste seas läbi, kuid nõrk terwis ja haigus takistasid sügiseid katseid akadeemiasse teha, ja nii jäigi A. K. akadeemiasse minek pooleli. Suurde sõtta läks A. K. ühes oma polguga roodu ülemana, oli siis järk-järgult bataljoni ülemaks, polgu majanduse ülemaks ja lõpetas oma teenistuse Wene sõjawäes 1917 aasta sügisel polgu ülema abina alampolkowniku aukraadis. Suures sõjas wõttis A. K. 8 lahingust osa, sai kaks korda kergesti haawata ja üks kord raskesti põrutada. Pääle harilikude järjekorraliste autasude sai A. K. Püha Georgi 4-nda järgu ordutähe wahwuse eest.

Eesti sõjawäe organiseerimise ajal 1917 aasta lõpul tuli A. K. Eestisse, kuid osa wõtta Eesti sõjawäe organiseerimisest ei saanud, waid põge-

nes 1918. aasta algul Saksa okupatsiooni wägede eest Wenemaale. N. Wenemaal tuli A. K.-l raskeid päewi läbi elada, muuseas ka üle aasta Moskwas Butõrka wangimajas kinni istuda selle eest, et ta eestlane oli ja Eesti sel ajal sõdis N. Wenemaa was'u. 1920. a. sügisel jõudis A. K. ühes oma perekonnaga optandina Eestisse tagasi. Siin oli A. K. esiotsa lühikest aega käskudetaija staabiohwitseri koha pääl sõjaminist i juures, siis detsembrist 1920. a. kuni detsembrini 1921. a. ohwitseride kursuste ülemaks ja pärast seda jälle käskudetaija staabiohwitseri koha pääl sõjaministri juures, erikomisjonis sõjawäe seaduste wäljatõötamisele oma aega ja jõudu pühendades.

A. K.-s kaotas Eesti ohwitseride korpus ühe oma anderikkamatest, osawamatest, hoolsamatest ja kohuse ruimatest liigetest. Juba algkooli pingilt alates on A. K. alati oma hääde annetega ja hoolsuse tõttu esimese koha pärast wõistelnud; rasked majanduslikud olud ei lubanud A. K. andeid nii laialt ja edukalt wälja areneda, nagu see paremates oludes oleks sündinud. A. K. oli oma kaasteenijate ja sõprade poolt tuntud ja kõrgelt hinnatud, kui haruldaselt arenenud aususe tundega ja kohusetruudusega kodanik, kes ialgi oma arwamist ja otsust ei muutnud, mitmesuguste ja mõnikord päris suure ulatusega surwabinoode ja ähwarduste pääle waatamata, kui ta seda oma arwamist ehk otsust luges seaduslikuks ja tõele ning õiglusele wastawaks. Mitte täitsa paranenud terwise ja nälja tagajärjede pääle waatamata, pärast ohwitseride kursuse ülema kohale nimetamist, hakkas A. K. temale kohase hoole ja energiaga tööle, oma nõrka terwist ja kulunud erkusid niiwõrd pingutades, et teda tuli aasta pärast, tema enda tungiwate palwete pääle, sellest ametist wabastada. Aga A. K., füüsiliselt ja waimliselt kurnatud, ei jõudnud enam kaua tiisikusele wastu panna, mis kopsu päält üle kurgu pääle läks.

15. juulil s. a. lahkus August Kilk meie keskelt, leinama jättes abikaasat 10-aastase pojaga.

Wastutaw toimetaja : Kindralstaabi polkownik N. Reek.
Wäljaandja : Kindralstaabi Walitsus.
